

Доц. д-р Константин-Йоан МЛАДИН

(Университет “1 декември 1918” – Алба-Юлия, Румъния)

СЕМАНТИЧНИ И СТИЛИСТИЧНО-ПРАГМАТИЧНИ ИЗМЕНЕНИЯ
НА НЯКОИ НОВИ ПЛАГОЛИ С ТОПОНИМИЧНА/ЕТНОНИМИЧНА
ОСНОВА

Assoc. Prof. Constantin-Ioan MLADIN, PhD

(“1st December 1918” University of Alba-Iulia, Romania)

SEMANTIC AND STYLISTIC PRAGMATIC MUTATIONS OF SOME
NEW VERBS WITH A TOPONYMIC / ETHNONONYMIC BASE

This contribution aims to: **(1)** record some of the most recent verbs formed with the suffix *-iza*, starting from toponyms (name of a country – *a bulgariza*, *a kossoviza*..., of a region – *a balcaniza*...) or from ethnonyms (*a slaviza*...), as well as the corresponding postverbal correspondents (*bulgarizare*, *balcanizare*, *kossovizare*, *slavizare*, *ungurizare*...), **(2)** to explicitate the way they appeared in the Romanian language (loan or internal derivation), **(3)** to compare these creations with the possible etymological / morphological doubles (*turcizare* – *turcire* – *turcificare*, *slavizare* – *slavificare* – *slavicizare*...), **(4)** to comment the semantic, stylistic and pragmatic differences developed in the case of these new formations with the suffix *-iza*, as compared to the old ones with the same suffix (*a bulgariza*₁ – *bulgarizare*₁ / *a bulgariza*₂ – *bulgarizare*₂, *a iugoslaviza*₁ – *iugoslavizare*₁ / *a iugoslaviza*₂ – *iugoslavizare*₂...).

Key words: verbs; suffix *-iza*; *albaniza*, *balcaniza*, *belarusifica*, *bosniaciza*, *bulgariza*, *ceceniza*, *finlandiza*, *irakiza*, *iugoslaviza*, *libaniza*, *mexicaniza*, *palestiniza*, *poloniza*, *somaliza*, *transnistriza*, *ucrainiza*, *vietnamiza*; semantic, stylistic, pragmatic.

§ 1. Despre sufixul neologic *-iza* s-a scris în mai multe rânduri, arătându-se de fiecare dată marea sa productivitate. S-a vorbit, de asemenea, chiar recent, despre capacitatea sa aproape nelimitată de a genera verbe¹ cu existență, probabil, efemeră și caracterizate printr-o puternică coloratură contextuală și motivare conjuncturală. O trăsătură originală a sufixului respectiv o constituie tendința sa de a selecta ca bază de derivare: **(1)** nume proprii geografice (state ori zone geopolitice mai mari sau mai mici), **(2)** nume proprii de persoane publice (*becaliza* < *Becali*, *iliesciza* < *Iliescu*, *maoiza* < *Mao*...) sau **(3)** nume de organizații politice (*pedeseriza* < *P. D. S. R.*, *udemeriza* < *U. D. M. R.* ...). Numai derivatele din prima categorie vor face obiectul discuției de față (*albaniza*, *ardenleniza*, *bănețeniza*, *basarabeniza*, *bulgariza*, *cehiza*, *celtiza*, *cumaniza*, *greciza*, *italieniza*, *iraniza*, *iugoslaviza*, *libaniza*, *maghiariza*, *mexicaniza*, *moldoveniza*, *nemțiza*, *olteniza*, *palestiniza*, *poloniza*, *româniza*, *ruteniza*, *sârbiza*, *slavoniza*, *somaliza*, *spanioliza*,

transilvaniza, transnistriza, turciza, ucrainiza, unguriza, vietnamiza...). Și dintre toate acestea ne vom opri numai la cele de curând apărute, fie că este vorba de verbe noi propriu-zise, fie că este vorba doar de noi sensuri ale verbelor existente deja. Concret, observațiile noastre își propun²: **(1)** să înregistreze și să inventarieze creațiile verbale noi și foarte recente obținute cu sufixului *-iza*³, **(2)** să indice unele particularități de folosire a acestora – preferința pentru unele colocații, **(3)** să sublinieze gradul lor mare de abstractizare, **(4)** să demonstreze apariția în româna actuală a unor verbe neologice construite după aceeași schemă, dar dispunând de o semantică total diferită față de verbele-etalon mai vechi, **(5)** să indice relațiile semantice stabilite între unele dintre aceste verbe și dintre acestea și cele din fondul lexical mai vechi.

§ 2. Apărut mai întâi în verbe împrumutate, de cele mai multe ori din limba franceză, sufixul *-iza* a servit la producerea pe teren românesc a unor verbe cu bază de derivare neologică sau românească. Modelul derivativ autohton este susținut și de formațiile similare din alte limbi, formanții de acest tip încadrându-se astfel într-un vocabular internațional tot mai extins. Echivalența semantică interlingvistică este numai aparent unitară, deoarece, așa cum se va vedea în continuare, unele dintre lexemele acestei categorii deschise cunosc dezvoltări sau extinderi semantice ocazionale cu totul speciale în anumite medii lingvistice.

Sufixul *-iza* este concurat uneori (rar) de sufixul *-ifica* (*cu intentia de a o rusifica, a o slaviza* [77]; *Nici o operație de turcizare, maghiarizare, grecizare, rusificare, europenizare, maoizare, mondializare etc. n-o poate distruge* [26]; *turcii ar fi de fapt un fel de greci turcificați și islamizați* [23]), ambele sufixe fiind preferate în limba română contemporană vechilor mărci simple *-a* sau *-i*, nedispărute totuși (*Am avut „turciți”, am avut „frantuziti”* [6]; *ce s-au maghiarizat, turcît, fanariotizat, rusît, de-a lungul timpului* [45]; *muzica s-a sârbizat, s-a turcît* [91]; *Hopaaaa, s-au spaniolit românii noștri nu mai știu românește* [73]).

În general, baza de derivare (la toate sufixele) este o formă standardizată, cultă (literară). Nu este exclus însă ca aceasta să fie înlocuită cu echivalentul său familiar-popular (*nu se poate vorbi de o maghiarizare (sau nemțizare, ținând cont că foarte mult timp, dominația în Transilvania a fost una habsburgică)* [30]; *limbușoara asta turcită, grecită, ungurită, slavonită și ce-a mai fi* [79]).

Interesul evident al locutorilor pentru formațiile lexicale cu acest operator verbal⁴ sunt justificate prin capacitatea sporită pe care o au de a exprima economic și sugestiv totodată concepte complexe ce nu ar putea fi actualizate altfel decât prin întrebuintarea unor structuri lingvistice extinse⁵: „Se poate chiar aprecia că, în general, derivatele în IZA, IZARE, IZAT apar azi tot mai des ca expresii condensate, sintetice, ale unor enunțuri mult mai lungi, cu conținut variat, a căror producere în situațiile de comunicare curentă ar fi o dovada flagrantă a încălcării binecunoscutului principiu al «economiei» ce reglementează atât structura internă a sistemului limbii, cât și folosirea unităților acestuia în vorbire.”⁶

În mod curent, forma verbului este la persoana a III-a, procesul pe care acesta îl redă având un vădit caracter impersonal. Cu intenții ludice, verbul (la fel cu cele obținute cu celelalte sufixe din această serie) poate selecta însă și alte persoane (*Ne mexicanizăm* [54]; *m-am spaniolizat total în Canare* [84]’).

§ 3. Numărul derivatelor verbale și postverbale discutate este foarte mare. Dar trebuie observat că nu toate aceste creații sunt la fel de bine reprezentate – dacă unele cunosc o mare circulație și se bucură de o oarecare popularitate, altele sunt rarissime. Se cuvine de asemenea să remarcăm că, uneori, în comparație cu verbele discutate, sunt mult mai prezente derivatele nominale de la acestea (substantive și adjective). Absența verbului propriu-zis și atestarea exclusivă a substantivelor / adjectivelor aferente dovedește că, cel puțin în unele situații, procesul derivativ s-a desfășurat doar mental, „sărindu-se” deci peste prima fază⁸.

§ 4. În ciuda conținutului semantic foarte concret al bazei de derivare, și chiar în ciuda contextului extrem de restrictiv care a făcut cu puțință derivarea în chestiune, unele verbe (și derivatele lor posibile) de acest tip dobândesc un grad foarte mare de abstractizare. Respectivetele verbe descriu astfel procese sau fenomene (și rezultatul lor) pe baza unor comparații implicite. În fond, chiar aceasta este rațiune mecanismului de derivare având asemenea unități de bază. Apar astfel asocieri dintre cele mai neobișnuite între toponimul (etnonimul)-termen bază de derivare și toponimul căruia i se aplică noul verb (*Transnistria va transnistriza Basarabia, Basarabia va basarabeniza România, iar [...] România va basarabeniza Europa* [66]; *După primul război, [...] înregistram o semnificativă transilvanizare, macedonizare, basarabenizare a Bucureștilor* [93]; *încercarea de a transnistriza Basarabia* [38]; *Macedonia a făcut deja un pas înspre un soi de „libanizare”* [81]; *au numit „libanizarea Caucazului”* [20]; *o putem numi o dorință de tip KGB de a iugoslaviza România* [63]; *România să fie iugoslavizată de acești agenți* [83]; *o „iugoslavizare” sau o „transnistriizare” a României* [76]; *s-a încercat și la noi o iugoslavizare a Transilvaniei* [35]; *Un pas până la iugoslavizarea României ?* [34]; *ar putea împiedica iugoslavizarea Republicii Moldova* [36]; *s-ar ajunge la iugoslavizarea României* [68]; *nu va fi temei de sânge pentru „iugoslavizarea” României* [49]; *s-a încercat „iugoslavizarea României”* [72]; *a încercat iugoslavizarea Romaniei prin crearea Partidului moldovenilor* [78]; *UDMR se teme de iugoslavizarea României* [49]; *să ducă la iugoslavizarea Basarabiei* [4]; *Se va ajunge la „iugoslavizarea” României* [68]; *pentru ca Reforma să se deblocheze, România trebuie să traverseze un proces de „bulgarizare”* [67]; *Nigeria suferă de mexicanizare* [18]; *Victoria lui Băsescu a împiedicat mexicanizarea României* [65]; *Nu „mexicanizarea României” e pericolul cel mai grav azi* [94]; *Amenințarea cu care se confruntă societatea irakiană nu este vietnamizarea, ci somalizarea* [60]; *Suspendarea lui Băsescu [...] , ar ucrainiza România* [17]; *Afganistanul, în curs de „irakizare”* [7]; *„irakizarea” Afganistanului* [89]; *un Guvern irresponsabil duce la „Irakizarea României”* [87]; *se fac tot mai des referiri la „vietnamizarea” războiului din Irak și la „irakizarea” intervenției în Afganistan* [60]).

Gradul de abstractizare este încă și mai pronunțat atunci când verbele se aplică unor instituții sau unor noțiuni abstracte (*a început un proces de „iugoslavizare” a Universității „Petre Andrei”* [11]; *„Iugoslavizarea” Universității ar fi deplină* [3]; *e absurd să admitem federalizarea, iugoslavizarea învățământului românesc* [82]; *mexicanizarea vieții politice din România* [69]; *au insistat, [...] , asupra necesității de a „vietnamiza” ideile care constituie* [80]; *ar putea avea loc o „ucrainizare” a scenei politice* [1]; *mă gândesc că am putea „ardeleniza” treaba* [58]).

Și tot ca o manifestare a de abstractizării puternice trebuie privită tendința de folosirea a acestor creații în variație liberă, cu regim de sinonime (*Discutând despre balcanizare (și iugoslavizare)* [19]; o „*iugoslavizare*” sau o „*transnistrizare*” a României [76]; *era cât p'aci să se slavizeze (bulgarizeze sau sârbizeze)* [74]). Unele nuanțări graduale sunt însă posibile (*odată cu finalul incandescent al odiseei kosovare, se încheie „iugoslavizarea” Iugoslaviei și – implicit – „balcanizarea” Balcanilor* [95]).

§ 5. Așa cum am anticipat, decodarea justă a semantismului unora dintre aceste verbe se poate face numai prin raportarea nemijlocită la macrocontextul lingvistic în care ele sunt ocurente și, adesea, la contextul situațional. Simplificând, se poate observa că sensul primar al verbelor (bidirecționale) de acest tip, foarte clar la formațiile mai vechi (*a maghiariza, a germaniza, a bulgariza* etc.) este cel indicat de dicționare, anume „a împrumuta cuiva / de la cineva caracteristici (fiind implicat, de regulă, un agent exterior samavolnic și autoritar) – limbă, obiceiuri etc. specifice unei entități etnice / naționale” Atunci când sensul acestor lexeme este „deznaționalizare, impunere forțată a unei identități culturale, etnice etc. ”; „pierderea voită / silită a unei identități culturale, etnice etc. ”, verbele și, mai ales derivatele lor nominale, apar în colocații limitate și predictibile. În mod sistematic, acestea sunt substantive generice ce denumesc procese și sunt acompaniate de un număr restrâns de intensificatori mai mult sau mai puțin specializați, variațiile stilistice fiind minime: *acțiune (Autoritățile administrative sârbești au pornit o acțiune de sârbizare a acestei populații* [51]), *campanie (victimă a unei campanii primitive de bulgarizare și de expulzare* [9]; *au fost supuși unei dure campanii de bulgarizare* [25]; *este supusă unei acerbe campanii de ucrainizare forțată* [24]), *fenomen (este martorul unui fenomen de bulgarizare* [3]), *pericol (Nu „mexicanizarea României” e pericolul cel mai grav azi* [94]; *să nu fim în pericol de „palestinizare”* [19]), *politică (datorită politicii imperiale de rutenizare a Bucovinei* [55]; *a contat în mod semnificativ politica forțată de „sârbizare”* [70]; *am avut o politică de irakizare* [60]; *românii băștinași au fost și sunt supuși unei politici nefaste de ucrainizare, rusificare, deromânizare, „moldovenizare”* [40]; *Ucraina duce o politică de ucrainizare forțată în Bucovina de Nord* [21]; *în condițiile unei politici de ucrainizare sistematică și brutală* [13]; *promovează o politică de ucrainizare feroce a Bucovinei* [90]), *proces (un proces de fragmentare, de iugoslavizare* [10]; *procesul de „de-iugoslavizare” a Balcanilor* [50]; *amenințarea cu procesul de iugoslavizare* [95]; *România trebuie să traverseze un proces de „bulgarizare”* [67]; *trec printr-un proces de bulgarizare culturală și națională deosebit de violent* [44]; *un amplu și profund proces de maghiarizare, rusificare și bulgarizare* [41]; *a fost supus treptat unui proces de rutenizare* [43]; *Urmărind facilitarea procesului de ucrainizare și rusificare a românilor cernăuțeni* [75]; *a început un proces intens de ucrainizare a populației din nordul Bucovinei* [39]; *ținta unui proces agresiv de ucrainizare* [95]), *program (programul de ucrainizare a etnicilor români* [5]), *tendință (în fața tendinței de sârbizare* [61]; *tendințelor de iugoslavizare a Basarabiei* [95]; *ca urmare a tendințelor brutale de ucrainizare* [34]).

§ 6. Adesea, sensul mult prea nou al verbelor (bănuit deci a fi încă puțin cunoscut sau chiar necunoscut de majoritatea destinatarilor mesajului) este definit în mod explicit de locutori (*Conflictele din Liban au condus la termenul „libanizare”, cu referire la o*

gamă largă de situații politice, sociale și economice a căror rezolvare pare refractară [59]; un război civil, care ar fi pus în pericol chiar integritatea statului nostru, adică, ne-am fi **iugoslavizat** noi, în locul Iugoslaviei [14]; Discutând despre **balcanizare** (și **iugoslavizare**) ziceam că este „fragmentarea” unei societăți suferinde [19]; **iugoslavizarea** României. Adică federalizarea ei atât prin căpătarea autonomiei de către Transilvania, cât mai ales prin desprinderea Moldovei de România și formarea, împreună cu zona de peste Prut, a Moldovei Mari [2]; Grupurile, clanurile și etniile se amenință, se exploatează și se distrug unele pe altele, situație ce conduce la un proces de dezintegrare rapidă a societății până atunci gestionate în mod unitar (ceea ce în limbaj metaforic denumim **libanizare**).

De la caz la caz, se conturează în felul acesta mai multe înțelesuri posibile ale acestor verbe neologice (și ale derivatelor lor), aproape toate având un conținut negativ. Noile sensuri diferă fundamental de semnificațiile generale ale verbelor vechi construite după aceeași schemă. Urmând acest tipar derivativ, în cazul în care există deja verbe din această categorie, se obțin verbe omonime cu cele din fondul „vechi”:

(1) **albaniza**: *albaniza*₁: (Pentru a-și asigura locul în spațiul social din Kosovo, și turcii, și bosniacii trebuie să accepte o „**albanizare**” brutală [31]); *albaniza*₂: a conduce la degradarea vieții socio-economice dintr-o țară ca urmare a unei politici rigide de izolaționism politic și economic (aceea mișcare (sinucigașă din punct de vedere politic) a salvat economia română de **albanizare** [22]).

(2) **balcaniza**¹⁰: *balcaniza*₁: a fragmenta / a diviza o regiune în altele mai mici, care, de multe ori, nu cooperează sau chiar se dușmănesc („**balcanizare**” nu înseamnă doar proiectul nesocotit, adesea susținut prin mijloace violente, de a separa culturi întim întrepătrunse cu scopul de a da naștere unor structuri statale pure din punct de vedere etnic [34]); *balcaniza*₂: a tolera / a favoriza un mod haotic de guvernare, care favorizează corupția, ineficiența economică și laxismul / decadența etic(ă) în variate compartimente ale vieții sociale („Da rău v-ați **balcanizat**”, ne-a spus și s-a întors în cartierul lui din București, trecând pe lângă aceleași tarabe cu marfă turcească ieftină și proastă [32]; apoi se mai și plâng că ne-am turcit, ne-am țigănit, ne-am **balcanizat** și alte chestii din astea [29]).

(3) **belarusifica**: *belarusifica*₁: a conduce autoritar, dictatorial o țară, după modelul lansat de Alexandr Lukașenko, considerat în unele cercuri a fi „ultimul dictator din Europa” (prefer tendința de mexicanizare (pe care nu o văd conturată foarte precis) celei de rusificare / **belarusificare** indusă de președinte care este în marș forțat spre o republică prezidențială. Oameni buni, voi nu v-ați săturat de „tătuc” ? [2]); *belarusifica*₂: a re-naționaliza întreprinderile deja privatizate (acesta pune în aplicare ideile-fixe ale PCM de „**belarusificare**” a Republicii Moldova: prin re-naționalizarea întreprinderilor privatizate anterior [46]).

(4) **bosniaciza**: a revendica un teritoriu prin acțiuni violente și sub semnul confesiunii religioase (virusul transnistrean nu va aduce prosperitate nici Ucrainei, nici României – orice virusare a unor complexe etnice instabile creează **bosniacizare** și cecenizare, adică amplificarea urii rasiale [4]).

(5) *bulgariza*: *bulgariza*₁ (prima **campanie de bulgarizare** a numelor datează din 1912-1913 [48]); *bulgariza*₂: a împinge țara la crah economic, după exemplul prăbușirii economiei bulgare din 1996, ca urmare a reformelor economice sărace și a instabilității sistemului bancar (*Întrucât ne îndreptăm vertiginos spre o „bulgarizare” a situației economice (2 oua biletu’ de tramvai) [62]; Premierul Ciorbea este indignat de folosirea sintagmei „bulgarizarea economiei naționale” [49]; presa de la Sofia era iritată de faptul că în România se utiliza termenul de „bulgarizare” a economiei [95]*).

(6) *ceceniza* – vezi *bosniaciza* (unul dintre rezultatele așa-numitei politici de **cecenizare**, pentru care Rusia a optat în urma înfrângerii sale în primul război cecen [1]).

(7) *finlandiza*: a face un anumit tip de politică externă, abilă și autocenzurată, politică recomandabilă unei țări mici în relația cu una mult mai puternică (cele două sunt, de obicei, vecine), în așa fel încât, constrânsă să nu o deranjeze pe aceasta din urmă, țara respectivă izbuște să își mențină pe deplin suveranitatea națională – așa cum a procedat Finlanda față de Uniunea Sovietică în timpul războiului rece, 1947–1991¹¹ (**Finlandizarea Republicii Moldova**; A. Panarin, în studiile sale politice, sprijină ideea că în anii ’70 ar fi existat un scenariu de „**finlandizare** a Europei”; Kremlinul insistă pe scenariul „**finlandizării**” [33]; patru sute de milioane de oameni ar fi fost constrânși să accepte o **finlandizare**, admițând că puterea de la Kremlin nu pretindea o formă de subordonare mai dură [34]).

(8) *irakiza*₁: a se angaja într-un război de durată și a-l abandona apoi fără a reuși soluționarea tensiunilor care au declanșat conflictul armat – ca în Irak, în 2003 (*Acest proces de „irakizare” a conflictului [85]*); *irakiza*₂: a (re)autohtoniza (Nimeni nu poate imagina modalități de **irakizare** a aspectelor militare și de securitate ale conflictului din Irak [8]; Atât președintele Bush, cât și contracandidatul Kerry sugerează că problema insecurității este rezolvabilă prin **irakizarea** conflictului, adică prin accelerarea formării unor forțe de securitate irakiene care, ajutate de coaliție, să-i „pacifice” pe insurgenți și să asigure stabilitate. Acest proces de „irakizare” a conflictului are mai multe aspecte nerezolvate. Numărul irakienilor recrutați până acum este mai mic decât sperau americanii [85]; Noi dorim **irakizarea** forțelor de securitate din Irak, irakienii să preia sarcinile de securitate [86]).

(9) *iugoslaviza*: *iugoslaviza*₁: a liberaliza inițiativa economică dintr-o țară – după modelul iugoslav al anilor ’70–’80 ai secolului trecut (*Iar economia de stat este atât de bine conservată cu găuri cu tot, încât, dacă nu ar exista tarabagiii și chioșcarii din stațiile de autobuz, ai putea crede că singurul rezultat al Revoluției din 1989 a fost „iugoslavizarea” socialismului prin introducerea unei pseudoeconomii de piață [64]*); *iugoslaviza*₂: a fărâmița o țară printr-un război civil îndelungat (și cu manifestări de tribalism), urmat de încercarea de stopare a anarhiei prin intervenționism din exterior – ca în Iugoslavia, 1999 (*provincia românească se confruntă cu un proces de fragmentare, de iugoslavizare, aplicat sistematic de către strategii KGB [10]; peisajul iugoslavizat al Basarabiei [95]; acela care a iugoslavizat România, imediat după 1878 [15]; proiecte de [...] iugoslavizare a României? [71]; o nouă „iugoslavizare”, de data aceasta la gurile Nistrului [53]; tendințelor de iugoslavizare a Basarabiei [95]; peisajul iugoslavizat al Basarabiei (o așa-zisa elită politică din care nu ai, totuși, ce alege și un teritoriu în perpetuă dezintegrare) [95]*).

(10) *libaniza*: a fărâmița o țară printr-un război civil îndelungat (ca în Liban, 1975–1990), urmat de încercarea de stopare a anarhiei prin intervenționism din exterior (*Toate aceste mișcări indică faptul că Irakul se îndreaptă către „libanizare”* [88]; *Libanizarea Republicii Moldova; este primul pas spre Libanizarea Basarabiei* [56]; *libanizarea României pe motiv că nu ar putea gestiona diversitatea etno-culturală* [95]).

(11) *mexicaniza*: a încerca guvernarea unei țări prin corupție, clientelism, control corporativ și represiune (*avem de-a face cu un proces de „mexicanizare” a României* [95]).

(12) *palestiniza*: a revendica un teritoriu prin acțiuni violente și sub semnul confesiunii religioase – islamizare (*o tranziție spre „palestinizarea” conflictului rusocecen* [23]).

(13) *poloniza*: *poloniza₁*: (*Operația aceasta de polonizare a numelor moldovenești era, de altfel, generală în acea epocă în Bucovina* [3]; *Deși a fost supusă unei intense politici de catolicizare și polonizare de către panii polono-lituanieni, populația belorusă a rămas fidelă Ortodoxiei* [24]); *poloniza₂*: a iniția / a desfășura o resurrecție a uniatismului la nivelul valorificării personalităților culturale și ecleziastice – o ofensivă greco-catolică: în țară pe linie culturală și în străinătate pe linie politică (*poate fi vorba de o „polonizare” a atmosferei din România la care se realizează și vechii staliniști trași pe linie secundară de regimul Ceaușescu* [27]).

(14) *somaliza*: a face ca o țară să fie neguvernabilă în urma unor lupte genocide interne care au condus la implozie economică și la haos social, impunându-se intervenții armate și ajutor umanitar din exterior – ca în Somalia, 1992-1995 (*Amenințarea cu care se confruntă societatea irakiană nu este vietnamizarea, ci somalizarea* [60]).

(15) *transnistriza*: a federaliza cu forța (*Federalizarea înseamnă, de fapt, Transnistriizare* [47]).

(16) *ucrainiza*: *ucrainiza₁* (*au pus la cale un plan de deznaționalizare a populației băștinase, adică de „ucrainizare peste noapte” a moldovenilor* [24]); *ucrainiza₂*: (*Suspendarea lui Bănescu ar însemna „ucrainizarea României”. Așa ar fi percepută în țară, unde ar scoate lumea în stradă* [17]).

(17) *vietnamiza*: *vietnamiza₁*: a se angaja într-un război de durată și a-l abandona apoi, fără a reuși în cele din urmă soluționarea tensiunilor care au declanșat conflictul armat – ca în Vietnam, 1957–1975 (*avem insecuritatea, instabilitatea și vietnamizarea Irakului* [48]); *vietnamiza₂*: a (re)autohtoniza (*SUA au instituit un program de „vietnamizare a războiului” unde sud-vietnamezii, în număr de peste 600. 000 combatanți, preiau treptat sarcinile combatanților americani* [92]).

§ 7. Se poate vedea din aceste sumare încercări de explicare și din exemplele care le însoțesc că unele dintre aceste verbe funcționează ca sinonime: (1) *balcaniza₁* – *bosniaciza* – *ceceniza* – *iugoslaviza₂* – *palestiniza* – *transnistriza* („a gestiona defectuos și ineficient o situație conflictuală în multiple planuri – social, economic, etnic / național etc., apărând astfel riscul federalizării unei regiuni cu statut unitar...” – sensul cel mai bine reprezentat între neologismele recente din categoria discutată), (2) *irakiza* – *vietnamiza* („a iniția o intervenție armată de durată și fără sorți de izbândă...”), (3) *libaniza* – *somaliza* („a distruge o țară printr-un interminabil război civil...”), (4) *belarusifica* – *ucrainiza* („a

guverna excesiv de autoritar, dând astfel naștere la violente mișcări de protest... ”) etc. Desigur, toate aceste echivalențe sunt mai mult sau mai puțin justificate din punct de vedere istoric. Pentru vorbitori însă acest lucru are prea puțină importanță, verbele date fiind folosite, așa cum s-a arătat mai sus, cu un conținut foarte abstract. Așa se și explică permanenta lor definire prin echivalare reciprocă (*fenomenul de balcanizare în sens de dezbinare și înfruntare sângeroasă a forțelor ce trăiesc utopia recuperării etnicului pur are același înțeles cu acela de libanizare sau, mai nou, de kossovizare* [12]; „*libanizarea / palestinizarea*” întregii țări: transformarea întregului ei teritoriu într-o zonă de confruntări permanente și violente dintre numeroase grupări reciproc ostile, de cele mai variate orientări politice, geopolitice, culturale și confesionale [24]). Pe de altă parte, este de remarcat faptul că, în cadrul acestei sfere semantice, prestigiul verbelor mai vechi este succesiv erodat de apariția altora noi.

¹ „Spre deosebire de Balcani, care a generat o mică familie de cuvinte «geografice», foarte utilizate în cele mai variate contexte, ca metafore geopolitice și, destul de frecvent, geoculturale. Dintre acestea trebuie amintite: «a balcaniza», «balcanizare», «balcanism», precum și extensiile lor naturale, prin care se împing spre superlativ anumite balcanisme foarte originale: «a iugoslaviza», «iugoslavizare», «a albaniza», «albanizare» și «a bulgariza», «bulgarizare». Dar fără a uita și conotațiile comune cu «levantin» și «oriental» și cu familiile lor de cuvinte, sau pe cele generabile după regulile deja statuate, însă în alte contexte geopolitice sau geoculturale, cum sunt: «finlandizare», «mexicanizare» și altele, inventabile oricând circumstanțele o vor cere.” [Voicu 2004].

Aceste verbe devin la rândul lor baze de derivare pentru substantive sau pentru diverse categorii de adjective.

² Corpusul din care excerptăm exemplele este constituit în întregime din enunțuri culese de pe Internet. Întrucât redarea formelor (gramaticale, grafice) deviate, atât de frecvente în comunicarea scripturală din mediul electronic, este nerelevantă pentru discuția de față, am operat corecțiile necesare, acolo unde a fost cazul.

³ Dinamica absolut remarcabilă a derivatelor de acest tip, mai ales în momentul de față, face ca lucrările noastre lexicografice să nu le poată consemna decât într-o măsură foarte mică. Și nici atunci când le înregistrează, dicționarele nu reușesc întotdeauna să reflecte în întregime variata lor semantică. Astfel, numai formațiile mai vechi sunt cuprinse în dicționarele mari (*germaniza* – DEX, SINO [*a (se) nemți*], DOR, NODEX; *greciza* – DEX, DOR, NODEX; *italieniza* – DOR, NODEX; *maghiariza* – DEX, DOR; *poloniza* – DEX, DOR, NODEX; *româniza* – DEX, SINO [*a (se) români*], DOR, NODEX) și doar câteva au reușit să pătrundă în dicționarele mai noi (*iugoslavizare* și *ruandare* – DCR).

⁴ Cele mai multe au fost produse în limbajul politic și jurnalistic.

⁵ Din dorința de a crea o tensiune ascendentă, unele enunțuri aglomerează frecvent cuvinte din această categorie (*După primul război, [...], înregistram o semnificativă transilvanizare, macedonizare, basarabenizare a Bucureștilor* [93]; *prefer tendința de mexicanizare [...] celei de rusificare / belarusificare indusă de președinte* [2]; *românii băștinași au fost și sunt supuși unei politici nefaste de ucrainizare, rusificare, deromânizare, „moldovenizare”* [40]; *mai poartă încă resturi de turcire, de fanariotizare, de țigănizare, la care s-au adăugat și cele de comunizare* [37]; *Alții ne-au studiat limba slavizată, turcificată, franțuzită* [23]).

⁶ CUNIȚĂ 2003, p. 112.

⁷ La fel, la verbele sinonime cu sufixul *-i* (*poi ești român mah ? sau te-ai spaniolit la cules de căpșuni ?* [73]; *în Spania ne-am spaniolit de tot* [52]; *Te-ai „spaniolit de tot”* [16]).

⁸ Câmpul lexical pe care îl inițiază noile creații poate fi completat și cu formații parasintetice (*Sunt total de acord că procesul de de-iugoslavizare a Balcanilor nu s-a sfârșit* [81]; *principii de adaptare la mediu [...] al restaurantelor chinezești, care aici s-au semi-spaniolizat* [42]; *S-a intensificat atunci un proces de re-balkanizare, re-turcizare a muzicii lăutărești* [28]; *turcizare, dezrusizare etc. a toponimiei / onomasticii* [57]).

⁹ Și despre această dinamică a sensului s-a mai vorbit: „Cert este că, în practică, termenul Balcani a câștigat o mare varietate de sensuri, principalele fiind geopolitic și geocultural. În același timp, termenii *balkanizare* și *balkanism* sunt utilizați, în cotidian, și pentru a eticheta corupția (mare, mică și... mijlocie!), ineficiența, primitivismul, tembelismul etc.” [Voicu 2004].

Pentru a economisi spațiu, renunțăm la distincția: verb – substantiv (infinitiv lung) / adjectiv (participiu). Din aceleași considerente, pentru sensul „tradițional” al acestor verbe vom da doar exemple, nemaleproducând deci și definițiile corespunzătoare.

¹⁰ În alte culturi, termenul este folosit astăzi și cu alte sensuri: (1) diversificarea în timp a limbilor, a limbajelor de programare sau a formatelor fișierelor [!], (2) crearea a orașelor particulare (recent, în urbanismul american) [25]. Informațiile insuficiente de care dispunem în momentul de față nu ne permit însă să facem comentarii pe marginea acestor noi evoluții semantice și de uzaj.

¹¹ Dar termenul a fost aplicat și Germaniei și altor țări NATO, cu referire la relația acestora cu Statele Unite, după cum s-a folosit și pentru a caracteriza atitudinea Danemarcei față de Germania între 1871 și 1940. În unele medii, termenul este perceput peiorativ, iar atunci când este folosit de către străini, el este resimțit de mulți finlandezi ca fiind foarte jignitor [25].

RESURSE BIBLIOGRAFICE:

SURSE PRINCIPALE

Cuniță, 2003: Cuniță, Alexandra. *Din nou despre sufixul verbal -iza*, în *Aspecte ale dinamicii limbii române actuale*, Actele Colocviului Catedrei de Limba română, Editura Universității din București, [București], 2003, p. 107–115.

Evseev, 1977: Evseev, I. *Derivare semantică și derivare morfemică*, AUT, XV, 1977, Seria Științe filologice, p. 123–128.

Iordan, 1956: Iordan, Iorgu. *Limba română contemporană*, Editura Ministerului Învățământului, București, 1956.

Maznic, 2006: Maznic, Silvia. *Studiu asupra verbelor eventive în limba română*, [rez. tez. doc.], Chișinău, 2006.

Ușurelu, 2002: Ușurelu, Camelia. *Dinamica factitivelor în limba română actuală*, în *Perspective actuale în studiul limbii române*, Actele Colocviului Catedrei de Limba Română, Editura Universității din București, București, 2002, p. 249–256.

Voicu, 2004: Voicu, Mihail. *Din lac în puț*, în „Ziarul de Iași”, 19 decembrie, 2004.

Zafiu, 2007: Zafiu, Rodica. *Balkanizare și europenizare*, în „România literară”, nr. 1, 12 ianuarie 2007.

DICȚIONARE

DCR: **Dimitrescu, Florica.** *Dicționar de cuvinte recente*, Ed. Logos, [București, 1997²].

DEX: *Dicționarul explicativ al limbii române*, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, Ed. Univers Enciclopedic, București, 1998.

DOR: *Dicționar ortografic al limbii române*, Colectiv, Editura Litera Internațional, 2002.

NODEX: *Noul dicționar explicativ al limbii române*, Ed. Litera Internațional, 2002.

SINO: Luiza și Mircea Seche, *Dicționar de sinonime*, Ed. Litera Internațional, 2002.

SURSE SECUNDARE (ADRESE INTERNET)

[1] <http://www.bbc.co.uk>; [2] <http://www.hotnews.ro>; [3] <http://www.ieseanul.ro>; [4] <http://www.jurnal.md>; [5] 2004.rgnpress.ro; [6] 2005.informatia.ro; [7] adevarul.cluj.astral.ro; [8] analizamedia.bleu.ro; [9] arhiva.informatia.ro; [10] biserica.org; [11] biz.hotnews.ro; [12] convorbiri-literare.dntis.ro; [13] diasan.vsat.ro; [14] dosare.3x.ro; [15] evz.ro; [16] forum.computergames.ro; [17] forum.cotidianul.ro; [18] forum.liberalism.ro; [19] forum.softpedia.com; [20] gmr.mapn.ro; [21] home.tiscali.be; [22] <http://forum.realitatea.net>; [23] <http://forum.softpedia.com>; [24] <http://md.altermedia.info>; [25] <http://ro.wikipedia.org>; [26] <http://www.cdep.ro>; [27] <http://www.centrul-cultural.ro>; [28] <http://www.divers.ro>; [29] <http://www.fanclub.ro>; [30] <http://www.hanuancutei.com>; [31] <http://www.monde-diplomatique.ro>; [32] <http://www.proeuropa.ro>; [33] <http://www.rostonline.org>; [34] <http://www.ziua.net>; [35] jurnalul-unui-outsider.weblog.ro; [36] ltp.tripod.com; [37] mirceadumitrescu.trei.ro; [38] moldovaworld.deca.md; [39] neamulromanesc.wordpress.com; [40] sitadeasa.wordpress.com; [41] www.actrus.ro; [42] www.andreigheorghe.ro; [43] www.arhiepiscopiasucevei.ro; [44] www.atac-online.ro; [45] www.atheneum.ca; [46] www.azi.md; [47] www.bnrm.md; [48] www.cadranpolitic.ro; [49] www.cdep.ro; [50] www.cceol.com; [51] www.clipa.com; [52] www.clopotel.ro; [53] www.contrafort.md; [54] www.cotidianul.ro; [55] www.crainou.ro; [56] www.curaj.net; [57] www.dacia.org; [58] www.depechemode.ro; [59] www.didyouknow.cd; [60] www.dilemaveche.ro; [61] www.dominor.ro; [62] www.dsclx.ro; [63] www.edrc.ro; [64] www.evenimentul.ro; [65] www.evenimentulzilei.ro; [66] www.flacaraiasi.ro; [67] www.formula-as.ro; [68] www.gandul.info; [69] www.gardianul.ro; [70] www.infoportal.ro; [71] www.kappa.ro; [72] www.kickeronline.ro; [73] www.libertatea.ro; [74] www.mail-archive.com; [75] www.memoria.ro; [76] www.mesager.ro; [77] www.miscarea.com; [78] www.pasro.ro; [79] www.preferatele.com; [80] www.proeducation.md; [81] www.provincia.ro; [82] www.pruteanu.ro; [83] www.realitatea.net; [84] www.reteteculinare.ro; [85] www.revista22.ro; [86] www.revistapresei.ro; [87] www.romare.ro; [88] www.sisnet.ro; [89] www.strategikon.ro; [90] www.timpul.md; [91] www.traditiiclujene.ro; [92] www.vietnam.ro; [93] www.zf.ro; [94] www.ziare.ro; [95] www.ziua.ro.